

Било је то у пролеће 1964. године — тешке године за православну браћу Јелине из Константиновог Цариграда, због познатих антигрчких поступака Турака, поводом Кипра. Налазио сам се на Теолошкој Академији на Халки (чији рад је данас забрањен од Турака). Био је почео Велики и часни Пост. У Манастиру Свете Тројице на Халки, протопсалт Станица са својим студетима је певао: “Покајања двери, отвори ми Животодаваче...” Тада сам доживео и разумео православну Византију: у свој својој величини, смирено се каје, пред Живим и Истинитим Богом; тако једноставно, као што се умивамо ујутру или као што свакодневно једемо наш хлеб.

Пошао сам са једним колегом и пријатељем, студентом теологије на Халки, да посетим и поклоним се “Аји-Софији”, како сам слушао у мојој земљи, и не знајући шта те речи значе. За мене је то тада била Велика Црква. О њој сам слушао и то је било нешто као сан. Када смо ушли у Аја-Софију, сетио сам се Св. Симеона Новог Богослова: “Ако чујеш да ти неко прича о неком граду, о њеним трговима и путевима, зградама и осталој њеној лепоти, ако се некада нађеш у том граду, па ако не препознаш на основу приче путеве и распоред града, ниси сигуран да је то онај исти о коме си чуо, све док ти он сам не каже да је то онај град о коме ти је причао”. Наравно, Свети Симеон је овај пример узео да би говорио о јављању Самог Господа њему и о потврди истинског богојављања њему од стране његовог старца Симеона Побожног. Улазећи у Аја-Софију и видео сам и схватио да је ово Свет Божија Премудрост. Био сам јеромонах, али због околности без мантије, зато што је била забрањена у Цариграду.

Улазећи у храм, прекрстио сам се. Чувар Турчин је одмах реаговао, али му је мој пријатељ на његовој језику објаснио да сам странац и да нисам знао да је забрањено прекрстити се у храму Свете Софије. Прелазећи преко прага главног храма, у централном броду, разумео сам, ни до данас не знам како, да је Света Божија Премудрост са својим светлостним димензијама јесте Небо које је сишло на земљу, или пре које се у овом тренутку приземљује, и истовремено је земља која се узноси на небо, или пре која се у овом тренутку приземљује и онебесује. Верујемо да је овај доживљај Аја-Софије даровао мени грешном *Онај који је Небо оземнио и земљу онебесио.*

Касније сам код Св. Максим Исповедника пронашао да је “Света Божија Црква” — а, наравно, Св. Максим је пре свега имао у виду Велику Цркву Божију, Аја-Софију — “образ и слику Божију носи, јер поседује по подражавању и подобију исту енергију са Њим”. Исти Светитељ такође каже: “Света Божија Црква је слика и образ целокупног света” и такође: “на симболичан начин иконизује/осликава човека Света Црква Божија, ... — јер Човек је Света Божија Црква!”

Биће дакле да је Богочовек Божија Црква, и Божија Премудрост, како ће рећи њен свети ктитор цар-цамодржац Јустинијан. А то је рекао ...

Сматра се да је Јустинијан рођен на данашњем Косову, у Улпијани (данашњи Липљан) близу предивне Грачанице, и то у доба када су Срби почели да силазе у Византију – свакако да би били крштени, по мудрому и спасоносном Промислу Божијем. У наставку су научили

и преузели много тога од Јустинијанове заоставштине у тадашњем Илирику, тј. данас узбурканој али не мање колевци Европе, на Балкану. Један савремени српски архитекта, Предраг Ристић, пише да “набољи храмови у православној Србији представљају похвалу Храму над храмовима, Мудрости над мудростима, Цркви над црквама, Сабрању над сабрањима, — Католикону над католиконима (по Светогорцима), — Светој Софији Цариградској, која је изнад свих философија и философа, свих архитектура и архитеката, као икона и образ Лађе=Брода Христа. У њој се ологосњује и служи једноставним и јасним језиком рибара, Тајна Христа, који Тиха Светлост света и вечности, на путу Крста и Васкрсења”. И завршава овај архитектста, мастор Предраг Ристић: “Благословени су који су изабрали ову Лађу...

+ Епископ Захумско-Херцеговачки
и Приморски Атанасије (Јевтић)

*Иако сам читао његов рукопис, замолио сам га ради разумевања, да ми синоптички каже шта је видео и доживео. Дао ми је своју белешку од 8. маја 1996. године:

“... Нису саградили храм само за то да би служили Богу, нији само да врше Свете Тајне. Саградили су га за то што као створења учесћују у створевини, и створевину разумевају као простор и земљу Божију. Но што је створевина видљива и духовна истовремено, као и природа човека. Видљива створевина која чини у простору Икону Богочовека Христа као Светлости, Њега који је Светлост. Ова Светлост чини од ...